

ה' ט"ו ספינה

אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אוהב ציון

וכו'. ונראה לי, דקיימא לן דאין מענישין בית דין על דבר הנלמד מקל וחומר דדילמא יש איזה פירכא לקל וחומר, על כן כאשר היה רצון ה' יתברך בתורתו שהבית דין יענישו על הדבר, כתב מקרא מלא בתורתו, והוא נחמד לדעתי".

ב:

**"שותין מלוג בסלע
ומולפין מלוג בשתים"**

האם מותר לכבס בגדינו ביין

בברכות (ג.) איתא, דממשיכים יין בצניורות לפני חתן ולפני כלה. ומבואר ברש"י וברא"ש שם וכן בשלחן ערוך (סימן קע"ד), דלא הותר להמשיך יין לשמחת חתן וכלה רק כשמקבלו בסוף בכלי ואין היין נפסד. ותמה הפתח הדביר (או"ח סימן רצ"ג), דמאי שנא מהא דמבואר כאן בהדיא שמזלפין ביין אף על גב שהוא הולך לאיבוד. ותירץ דאפשר שאני זילוף שהוא דרך הנאת היין, דהיין נברא ליהנות בו בני אדם זה בדרך שתיה וזה לזלף ודרך הנאתו הוא, מה שאין כן המשכת היין כיון שאינו אלא לשמחה בעלמא ואין זה שימוש של היין, ולכן אסור להפסידו.

ויש להביא סימוכין לזה, מהפסוק בברכת יעקב אבינו ליהודה (בראשית מט, יא) "כבס ביין סותה", שבירכו שיהיו מכבסים בגדיהם ביין, מרוב יין שיהיה להם. [ועיין בבכורות (ו:), שהגמרא מוכיחה שמותר לאכול חלב ממה שנאמר "ארץ זבת חלב ודבש", ואי לא דשרי, משתבח לן קרא במידי דלא שרי? וכהאי גוונא ניתן להוכיח מכאן שמותר להשתמש ביין לכביסה, אף על גב שנראה כהפסד]. ועיין בחידושי הרשב"ץ (ברכות ג:), שהוכיח מהא דמזלפין ביין כהסוברים דמותר להמשיך יין לשמחת חתן אף על גב דהיין נפסד בכך. והגאון הגדול רבי דוד יוסף בספרו הלכה ברורה (שם) האריך בזה וסיים: "ובוודאי שלדין יש להורות כדברי מרן השלחן ערוך שפסק להחמיר בזה

בכלי חרס, והיה חשש שהנכרים שהם כזבים הסיטום ונטמאו הכלים נטמא גם השמן.

ד. בגור אריה יהודה (עניני מועדים סימן יט ס"ק כא ואילך) דן בשאלה זו, ודייק מרש"י (לקמן יז.), שרק שמן למנחות שמקריבים על גבי המזבח הוא בכלל משקה בי מדבחיא, אבל שמן למנורה שפיר מקבל טומאה.

יח:

**"מילתא דאתיא בק"ו
טרח וכתב לה קרא"**

למה דווקא בק"ו טרח הכתוב

כתב בבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר י): "והנה אודיעך ידידי אגב אורחא בכאן ותשכיל ותדע בזה הים הגדול רחב ידיים, תלמוד שלנו, תמצא בו כמה פעמים מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. ולמה זאת, ולמה לא מצינו כזאת בשאר המידות ה"ג שבתורה לומר מילתא דאתיא בגזירה שוה ובבנין אב וכיוצא בזה טרח וכתב לה קרא (הגם שהר"ן ז"ל דחק לפעמים מחמת הכרח איזה קושיא לומר מילתא דאתיא בגזרה שוה טרח וכו', אבל לא מצינו בש"ס בפירוש רק מדת קל וחומר). ומהראוי להבין למה ישתנה בזה מדת הקל וחומר מכל המידות, וגם טורח זה למה לנו גם במידת הקל וחומר.

ונראה לי, דהנה כל המידות אינם על פי שכל אנושי, רק מקובלים בתורה, ומדת קל וחומר בלבד היא גם כן על פי השכל. ובכדי שנדע שהתורה היא למעלה מן השכל והיא רצונו יתברך שמו ואין להשתמש בחקירות אנושיות בדרכי התורה על כן מילתא דאתיא בקל וחומר (שהוא שכל אנושי) טרח וכתב קרא מן התורה. וכיון שנכתב הדבר בתורה הרי הוא למעלה מן השכל". ע"כ.

ובספר איגרא דפרקא (אות קל"ח) כתב עוד: "ותמיה למה לן קרא כיון דאתיא בקל וחומר

מז:

**"העיד רבי יוסי בן יועזר ועל
משקין בית מטבחיא רכין"**

מדוע נטמא השמן במקדש ונצרכו לנס פך השמן

ולשיטתו דרב, המשקין טהורים ממש, שטומאת משקין דרבנן ובמשקי בית מטבחיא לא גזרו. ועל פי זה תמה הגאון רבי יצחק המבורגער, מה היה צריך לנס חנוכה בשמן, הרי אף שהנכרים שהם כזבים הסיטו ונטמאו כל השמנים שבהיכל, הרי משקה בית מטבחיא דכן ולא נטמאו. ונאמרו בזה מספר תירוצים.

א. בהגהות רש"ש טויבש (שבת כא:) תירץ על פי המבואר כאן (ולקמן יז.) דרב דסבירא ליה דכן ממש, סבירא ליה משקה בית מטבחיא ולא מדבחיא, כלומר דווקא דם ומים, אבל שמן ויין שהם משקה המזבח נטמאים, ולכן נצרכו לפך שמן טהור ולנס חנוכה. ולשיטת שמואל ורב דסבירא להו משקה בי מדבחיא דכן, הרי לשיטתם אינם טהורים ממש, אלא רק מלטמא אחרים, אבל הם עצמם טמאים, ולכן נזקקו לנס. וכן תירץ בזרע אברהם (סוף סימן ס).

ב. בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"ג סימן מב) תירץ, על פי מה שאמרו בעבודה זרה (גב:), כיון דבאו בה פריצים חיללוהו. וכיון שנתחלל מקדושתו על ידי כניסת היונים, ובפרט לפי מה שכתב בפרי חדש (או"ח סימן תרע) בשם הרא"ם דנעשה בית של עכו"ם כיון שהקריבו שקץ על גבי המזבח. ואם כן בטלה הקדושה, ולא שייך לומר דין של משקין בית מטבחיא דכן, ונטמאו כל השמנים כדן כל משקים בעלמא. וכן תירץ הגאון היעב"ץ בספר מור וקציעה.

ג. עוד כתב לחלק דווקא אם נטמאו המשקים מחמת עצמם אינם מקבלים טומאה, אבל אם הכלי שהמשקה בתוכו נטמא, מיגו דחל טומאה על הכלי חל גם על המשקה (כן נראה לפרש). ולכן, בבית המקדש שהיו כל השמנים

מן הדין, ועיין במור וקציעה מה שהקשה על דברי השלחן ערוך, ובמה שהשיב על דבריו בתורת חיים סופר סק"ג.

כא.

"אין ביעור חמץ אלא שריפה וכו' אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים"

חמץ ומצה בכל ארבעת היסודות

כתב הגרי"ח סופר בספרו זיכרון משה (ח"א סימן ג) וז"ל: "ידוע כי היסודות מהם נבראו העולם הם ארבעה, אש רוח מים עפר, וסימנך ארמ"ע, ועיין במדרש מדבר רבה (פי"ד סי"ב דס"ב ע"ד): "ארבעה טבעים שברא מהם הקב"ה את העולם, ואלו הן ארץ וכו', המים למעלה מן הארץ, האויר שממנו נוצר הרוח למעלה מן המים, והאש למעלה מן האויר" וכו'. והמתבונן בעיני פקחא יראה שפעמים הרבה נרמז בדברי חז"ל ענין הארמ"ע, וכמו שהראתי במאמר מיוחד בס"ד, וכאן אביא רק דוגמא אחת.

"שנינו במסכת פסחים (כא): "רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח, או מטיל לים". ובס"ד הרגשתי שכאן מוזכרים הארמ"ע ביחס לסילוק ביטול וביעור החמץ, דהיינו רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה (אש), וחכמים אומרים אף מפרר וזורה לרוח (רוח), או מטיל לים (מים), וכאן חסר "עפר", אבל מצאנוהו בנוסח ביטול החמץ ליבטיל ולהוי "כעפרא דארעא" ודוק היטב. (ונוסח הביטול שרשו בירושלמי פסחים (פ"ב ה"ב) הביאוהו הראשונים הרי"ף פסחים (פרק א' ד"ג ע"א), והרא"ש שם (פ"א רס"ט) ועיין דרכי משה (סימן תל"ד)).

"וכשאמרתי הדברים למעלת הרה"ג רבי יוסף משה סופר שליט"א, הוסיף ואמר לי משם רבה של ירושלים ת"ו הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שעמד לבאר מאמרם בפסחים (לו), שהמצה נקראת לחם עוני כיון שעונים עליו דברים הרבה, ופירש רש"י אמירת ההלל והגדה ע"ש, דהיינו בכל לחם יש שיתוף כל ארבעת יסודות הארמ"ע, התנור "אש", הקמח היינו "עפר" שהקמח בא מן העפר, "המים" הניתנים בעיסה, ו"רוח" היינו מה שתופח הלחם, אבל במצה אין בחינת "רוח", שהרי אינה מחמיצה ותופחת, לכן אמרו לחם שעונים עליו "דברים הרבה", שזו השלמת בחינת "הרוח" למצה, והרי ארמ"ע שלם במצה ודפח"ת. ולפי זה נמצאנו למדים שגם ב"מצה", וכן גם ב"חמץ", יש בחינת ארמ"ע."

לאסוקי שמעתתא

חרבו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו לאחר זמנו (כא): שימוש בחומצת לימוץ בפסח

בסוגיא זו נלמד, כי חמץ שנפסל מאכילה לפני זמן איסור חמץ, פוקע ממנו שם חמץ, ואיסור חמץ אינו חל עליו. וכבר כתבו הראשונים, כי אין די בכך שהחמץ לא יהיה ראוי לאכילת אדם, אלא כל עוד הוא ראוי לאכילת כלב, עדיין איסור הוא באיסור חמץ (מפני שהוא נכלל בהגדרת שאור שאסרה תורה שהוא חמץ שאינו ראוי לאכילה, אך ראוי לשימוש כדי להחמיץ עיסות אחרות).

ועל פי זה לכאורה ניתן לצדד להקל להשתמש בחומצת לימוץ המופקת מחיטה בפסח. והאריך בזה מרן רבינו זי"ע בשו"ת יחווה דעת (חלק ב סימן סב). ובתו"ד כתב: "ועוד שמכיון שלפני נתינת חומצת הגפרית בתרכובת נהפך הכל לעפר בעלמא ונפסל מאכילת הכלב, אין מקום לאסור גם לאחר נתינת חומצת הגפרית שנעשה על ידי כך חומצת לימוץ, ואף על פי שמבואר ביורה דעה (סימן קג סעיף ב), שדין נותן טעם לפגם מותר אינו אלא כשפוגם מתחילתו ועד סופו, אבל אם פוגם ולבסוף השביח אסור, אולם זהו כשמשביח מעצמו, אבל כשמשביח על ידי תערובת אין בזה איסור כלל. וכמו שכתב בשו"ת חקרי לב (חלק א' מיוורה דעה סימן ט), שזה שאמרו שאם פוגם ולבסוף משביח אסור, אינו אלא כשמשביח מאליו, כגון חומץ על גבי גריסים רותחים ונצטננו, אבל אם משביח על ידי תערובת, כיון שהותר בעודו פגום אינו חוזר וניעור האיסור כשהשביח על ידי תערובת. ע"ש. ומכל שכן בנידון שלנו שנפסל לגמרי ונעשה עפר בעלמא, ועדיף מדין נותן טעם לפגם. כמו שכתב בשו"ת זרע אמת חלק ב' (סימן מח). וכן מתבאר ממה שכתב רבינו הרא"ה בבדק הבית (דף קט ע"ב), שכל שנפגם לגמרי מתוך שנשתנה הרי זה כעפר בעלמא ושוב אי אפשר לו להיאסר כלל. וראה בשו"ת מהר"ן יפה (סימן טז). ובשדי חמד (מערכת נ' כלל ל'). וע"ע בשו"ת מנחת יצחק (חלק ז' סימן כ"ז) מה שכתב בזה.

ומכל מקום פסק מרן רבינו זי"ע, כי כל זה רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לערב חומצת לימוץ במצרכים הכשרים לפסח, וכפי שכתב בספרו חזון עובדיה (הלכות פסח עמוד קד).

זאב עם כבש וגו'. ע"כ. והיינו דפליגי אי תיבת השבתה מורה ביעור העצם או מורה רק ביעור הרוע שלהם שיסתלק וישתנה טבעם הרע להזיק, והוא פלוגתא דומה לספק הנ"ל וכמובן. וכתב עוד: "ואמרו לי שכבר העירו גם בזה רבני בתראי ועיין עוד תוס' מנחות (ג: ד"ה ומחצה אבד) דכתבו, דאף שאין גופו נאבד רק שנפדה ומסתלק קדושתו מכל מקום קרי ליה התנא משום הכי אבד ע"ש. ואם כן הכי נמי להיפוך באיסור סילוק האיסור אף שאין שם סילוק הגוף חשוב שנאבד החמץ וכאילו נפרר כו' או הוטל לים ודו"ק". וראה מה שכתב בזמן מרן הגאון חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל באור לציון ח"א (או"ח סימן לג).

"וחכמים אומרים אף מפרר"

האם מקיים מצות תשבתו ע"י ביטול חמץ ברוח

חקירה נפלאה חקר בספר גליוני הש"ס, אם מבטל את החמץ ברוח, מקיים מצוות עשה של 'תשבתו', שהרי גוף החמץ אינו נשבת והרי הוא לפנינו, ורק איסור חמץ הוא שנשבת, משום שהביטול מתירו. וצ"ע, לספרא בחקותי (פרק ב' ברייתא א'): והשבת חיה רעה מן הארץ, רבי יהודה אומר מעבירין מן העולם, רבי שמעון אומר משביתן שלא יזקו כו', וכן הוא אומר וגר